

“MICROKREDIET MET WINSTGEVEND DOEL” EEN VALSTRIK

GAËL GIRAUD SJ

In India, in de staat Andhra Pradesh, heeft de wetgever zopas zeer strikte voorwaarden opgelegd voor het verlenen van microkredieten. De meeste arme huishoudens, die een hoge schuld opgestapeld hebben in het kader van het microkrediet, worden zelfs door de politieke autoriteiten aangemoedigd om hun leningen niet langer terug te betalen. Een schuld van drie miljard dollar zou op het punt staan te worden geannuleerd ten nadele van particuliere stichtingen, investeerders en de Wereldbank. Deze laatste gebruikten India de afgelopen jaren als een waar "laboratorium" voor het microkrediet. In opvolging van de NGO's voor ontwikkelings samenwerking, die tot dan toe microleningen toekenden aan de armsten, hebben deze financiële instellingen de afgelopen jaren aanzienlijke winsten behaald door exorbitante rentevoeten op te leggen aan de kredietnemers. Volgens het inmiddels bekende scenario sinds het uiteenspatten van de subprimecrisis, hebben kredietverstrekkers leningen toegekend zonder rekening te houden met de solvabiliteit van de kredietnemers. Veel van hen werden vervolgens gedwongen zich in een spiraal van schulden te storten, en nieuwe leningen af te sluiten om de eerste af te lossen. Een reeks van zelfmoorden heeft de publieke opinie nu wakker geschud.

Mutatis mutandis gaat het om hetzelfde mechanisme als dat de financiële ramp van 2007-2010 mogelijk maakte. Behalve dat de kredietnemers dit keer nog armer zijn dan de zwarte huishoudens in Cleveland. Hoe kon men toelaten dat een dergelijk schema zich kon herhalen, terwijl alle feiten aantonen dat het pervers is ?

De toepassing van het microkrediet door particuliere financiële instellingen maakt deel uit van een strategie gebaseerd op een eenvoudige vaststelling: het hoge aantal armen. Zelfs als ze zouden leven met het equivalent van één dollar per dag, komt dat, vermenigvuldigd met vier miljard mensen, toch nog neer op vier miljard dollar... Sommige zogenaamde “BOP” (“Bottom of the Pyramid”) -strategieën voor sociaal ondernemerschap zijn niet bestand tegen deze verleiding: de onderkant van de piramide is zeer breed, en een potentieel winstgevend investeringsveld! Een belangrijk verschil met de subprimecrisis is evenwel dat het Indiase microkrediet (nog) niet “getitriseerd” was (omgezet in verhandelbare financiële effecten). De ineenstorting van de piramide zal dus gelukkig beperkt blijven tot één enkele regio van de wereld. Nochtans had *SKS Microfinance*, de grootste instelling voor microkrediet in India, zich op de beurs geïntroduceerd om zijn winst jaarlijks te kunnen verdubbelen. Ten minste een deel van de Indiase microkrediet is dus al opgenomen in de dans van de financiële markten en hun honger naar waanzinnige winsten.

De CEO van *SKS Microfinancing* heeft inmiddels de onvoorzichtigheid erkend van sommige kredietverstrekkers, maar stelt dat als men de industrie van het microkrediet in India zou stopzetten, dat tot een "financiële apartheid" zou leiden. Op de vraag om zich te verantwoorden is de "reactie" van de banksector, net als in de Verenigde Staten en Europa, samen te vatten in twee punten: 1) eventuele fouten zouden alleen maar de schuld zijn van een paar "rotte appels" in een voor de rest bloeiende financiële tuin, en 2) onze samenlevingen, zouden, gegijzeld als ze zijn, geen andere keuze hebben dan, nu ze één keer in de vrucht gebeten hebben, alles door te slikken.

Het tweede verschil tussen de Indiase situatie en de onze, ligt in de reactie van de politieke gezagsdragers: waar de Westerse regeringen proberen het private banksysteem te redden (ten koste van de gekende ontsporing van de staatsschuld), proberen de Indiase politici, zoals in het kleine IJsland, eerst de armen te redden, die gevangen zitten in dit helse mechanisme.

Toen in 2009, Benedictus XVI, in *Caritas in veritate* (CV), het microkrediet aanpreeft, hadden sommigen gewaarschuwd tegen een naïeve interpretatie van de encycliek, als zou het microkrediet een uitweg bieden uit de miserie. De Indiase ervaring leert dat zij gelijk hadden op te roepen tot voorzichtigheid, oproep die ook aanwezig is in de encycliek (CV 45). Het microkrediet heeft veel mogelijk gemaakt en blijft dat doen, in Frankrijk inclusief. Maar het kan geen aanvulling zijn op een "business as usual". En het is niet efficiënter in de zoektocht naar financiële rendabiliteit. Het aandeelhouderskapitalisme dat we in de afgelopen vijftig jaar hebben opgebouwd, heeft geleid tot ongelijkheden, die ongekend zijn in de geschiedenis van de mensheid. De voortzetting van zijn onderliggende logica zal niet leiden tot het uitroeien van de armoede. Integendeel: de Indiase armen, slachtoffers van "microkrediet met winstgevend doel", zullen in dit avontuur nog armer eindigen dan dat ze oorspronkelijk waren.

"De sfeer van de economie", schrijft Benedictus XVI, "is van nature niet ethisch neutraal, noch onmenselijk en asociaal. Het behoort tot de menselijke activiteit, en juist omdat het een menselijke activiteit is, moet het op een ethische manier institutioneel gestructureerd en georganiseerd worden" (CV 36). Eenzelfde soort "ethische structurering" houdt in dat de maximalisering van dividenden, als prioriteit opgenomen in het ondernemingsrecht, in vraag zouden worden gesteld. Iedereen heeft belang bij een onderneming die, ongeacht zijn werkterrein, ten dienste staat van het welzijn van allen, maar die geen machine is, gewijd aan de productie van dividenden tegen elke prijs.

Gaël Giraud, jezuïet en econoom

Onderzoeker aan het CNRS (*Centre National de Recherches Scientifiques*),
Lid van de Economische Hogeschool van Parijs en het CERAS (*Centre de Recherche et d'Action Sociale*)